

Gängkriminalitet – ämne även på Bokmässan

Den fyrtionde Bokmässan slog nytt besöksrekord sedan pandemin och precis som i resten av samhället diskuterades gängkriminaliteten även här under flera seminarier.

Drygt 93 600 personer minglade runt i mässhallen i Göteborg under Bokmässan och köade som vanligt till varierande samtal och författarmöten. Ett välbesökt sådant, arrangerat av Piratförlaget och Norges ambassad, belyste att svenska gäng i allt högre utsträckning opererar längs den 160 mil långa gränsen till Norge. I värmäländska Eda byggs just nu en första gemensam polisstation mellan Sverige och Norge.

Moderatorn **Johanna Bäckström-Lerneby**, som själv har skrivit en bok om ett känt släktbaserat nätverk i nordöstra Göteborg, frågade den inbjudna panelen vad som menas med "det svenska tillståndet". SvT-reportern och författaren **Diamant Salihu** berättade att han efter sina två uppmärksammade böcker om en gängkonflikt i Stockholm och Encrochat har blivit uppringd av många norska journalister som frågat samma sak.

– Jag svarade att jag inte vet, men att något måste det vara eftersom det skjuts tio gånger mer i Sverige än i övriga Norden tillsammans. Nu säger gängkriminella som jag pratar med att i Sverige finns det så intensiva konflikter att de söker ny mark. I Norge möter de inte samma motstånd från rivalerna och den norska kronan är mer värd än den svenska.

Anne Holt, norsk författare och justitieminister under ett år på 90-talet påminde om att smuggling över gränsen mellan Norge och Sverige har förekommit "sedan piraternas tid", med en blinkning till sitt svenska förlag. Det nya är det grova våldet och att politiken förväntas göra något radikalt åt det.

– Det svenska tillståndet handlade först om invandringen till

Sverige och sen kopplades det till den grova brottsligheten. Då var det många som inte längre vill prata om det svenska tillståndet av skälet att premissen för brottsligheten var invandring, sa hon.



Manne Gerell, moderatör Johanna Bäckström-Lerneby, Diamant Salihu, Anne Holt

Foto: Hans Karlsson

Anne Holt tog upp hur svårt det är för politiker att ta till sig den komplexitet som kriminalitet innebär med alla de perspektiv som krävs. Diamant Salihu inflikade att både reaktivt och förebyggande arbete måste ske parallellt, men i Sverige var politikerna snarare passiva när skjutningarna började. Därför hamnade svensk polis i bakvattnet.

– I dag är det svårt att som politiker vara soft on crime, alla förväntar sig att de ska vara hårda. När jag pratar med människor som bor i förorter vill de se ett hårdare svar från samhället, tuffare poliser. De är trötta på att de måste

förhålla sig till gängen. Om inget händer, varför ska de bry sig och ta risker genom att hjälpa polisen utan skydd?

Manne Gerell, kriminolog vid Malmö universitet, lyfte att svensk polis har misslyckats med att vara reaktiv. Alldeles för få brott har blivit uppklarade.

– Vi måste också ta reda på vad som faktiskt fungerar. I USA skapades metoden *Scared straight* i syfte att avskräcka ungdomar genom att besöka fängelsemiljöer och dömda kriminella, men det visade sig snarare göra de unga mer brottsbenägna. Ungdomarna såg upp till de dömda och identifierade sig själva som kriminella. Vi vet alltså inte om ett orosamtal egentligen förvärrar situationen, sa han.

Den svarta svanen, väckte mycket uppmärksamhet under våren 2024. Den smygfilmade danska dokumentären visar hur företrädare för den legala ekonomin på olika sätt beblandade sig med gängkriminella i Danmark och hur de tillsammans smider planer för att få maximal utdelning.

Under ett annat seminarium på Bokmässan, där **Johanna Bäckström-Lerneby** också var moderator, berättade hon att den kriminella ekonomin i Sverige omsätter 150 miljarder kronor. Även i Sverige blir det systemhotande såtillvida att den hotar vår välfärd och infiltrerar vårt demokratiska system. Utifrån en ny bok av journalisten **Lasse Wierup** diskuterades "möjliggörarna", alltså de som jobbar och rör sig i den offentliga miljön, som öppnar dörrar för de kriminella. Det kan vara till bankväsendet genom att bidra med felaktiga uppgifter och uppblåsta värden eller arbetsinkomster för att sen kunna bevilja lån. Det kan vara till Arbetsförmedlingen som beviljar obehöriga anställningsstöd eller till rättsväsendet för att slå undan benen på åklagare och kunna påverka vittnen.

– Det kan vara släktingar eller personer som växer upp i samma område där den ena blir ledare för ett kriminellt nätverk och

den andra blir revisor, men lojaliteten mellan dem finns kvar, sa Lasse Wierup.

Som när flickvännen till en mordåtalads storebror sökte jobb i Kriminalvården i Göteborg. Hon råkade vara perfekt för jobbet och hamnade snart på den åtalades säkerhetsavdelning där hon kunde förmedla information mellan den åtalade och personer på utsidan. Eller när en förtroendevald inom fackförbundet Transport på en central position i Helsingborgs hamn tipsade mottagare om när tullens skanner var trasig eller på andra sätt underlättade så att kokain som kommit med banancontainrar från Sydamerika kunde plockas upp.

– Vi ska inte tro att advokater eller mäklare är mer moraliska än andra. För att komma tillrätta med det här behövs mer kontrollinsatser, som i flygsäkerheten, en generell misstänksamhet, sa Wierup.

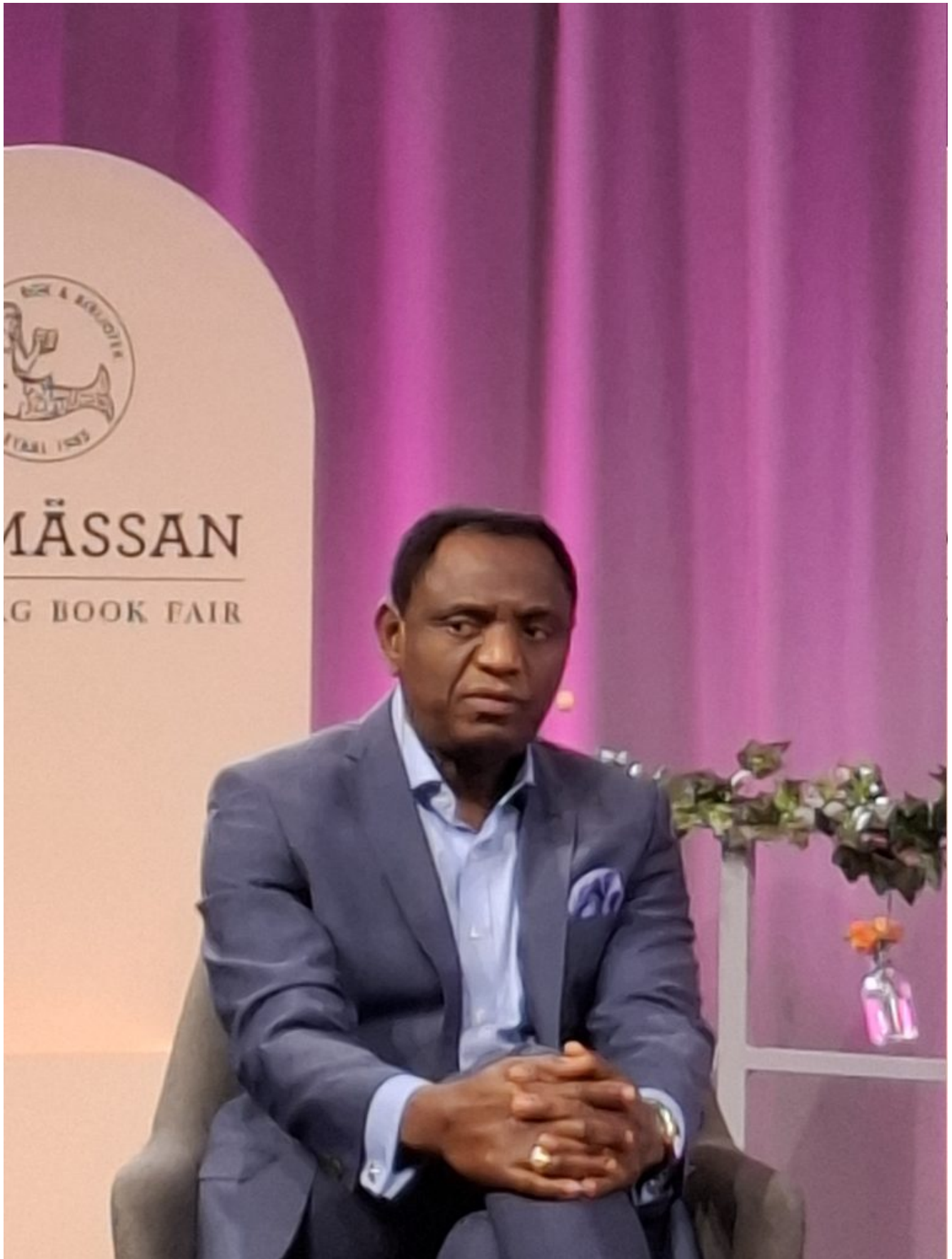
Under ett tredje seminarium citerade moderatorn **Karin Hûbinette** justitieminister **Gunnar Strömmer** som sagt att "fler ska sitta i fängelse, det är viktigt, önskvärt och nödvändigt". Ambitionen är att dagens 9 000 platser i Kriminalvården ska tredubblas till 27 000. I panelen satt **Fanny Klang** som skrivit en bok som bygger på hennes tid som anställd inom Kriminalvården samt **Jacques Mwepu**, chef över Kumlaanstalten som gett ut en biografi över sin flykt från Kongo till vardagen i de svenska fängelserna.

Fanny Klang var till en början både nervös och lite rädd för de intagna, vilket visade sig vara obefogat. Det var snarare organisationen som dränerade hennes energi.

– Jag blev snabbt desillusionerad. Det finns många bra ambitioner i Kriminalvården, men det är svårt i praktiken. Det finns en kultur på vissa ställen där personalen inte ska beblanda sig med eller ens hälsa på de intagna. Den som påtalar problem får sparken eller blir förflyttad. Jag försökte lyfta vissa saker och kom så småningom till en annan

anstalt med bättre miljö så jag är övertygad om att situationen går att förbättra.

Jacques Mwepu poängterade att machokultur inte tolereras någonstans, varken bland personalen eller de intagna. Samtidigt förklarade han hur tufft jobbet i Kriminalvården kan vara.



Jacques Mwepu, chef över Kumlaanstalten har gett ut en biografi över sin flykt från Kongo till vardagen i de svenska fängelserna
– Vi har mer resurskrävande intagna och vi ska skydda dem från

varandra. Det finns många som vill förändra sina liv, men vi har också olika gäng som jagar varandra. Det får inte bli som i Colombia där de intagna tar över.

Han menade att Kriminalvården försöker göra en bra plan för alla individer. Om skolan inte är avklarad så blir skolan viktig. Finns det ett missbruk så blir behandling viktigt och vid aggressivitet används motivationsprogram. Fanny Klang invände dock att det bara var 28 procent som deltog i ett behandlingsprogram under 2023.

– Kriminalvården kan inte vara den enda lösningen, det är för komplext för att lägga hela ansvaret där samtidigt som kraven för anställning minskar. När kravet på gymnasieexamen tas bort räcker det att man är arton år. Hur lämpad är personalen då för att hantera de komplexa problem som intagna kan ha?

Hon tog som exempel att personalomsättningen på anstalten i Halmstad 2023 var 45 procent.

Paneldeltagarna fick önska sig något i framtiden. Jacques Mwepu vill fortsätta fylla anstaltstiden med innehåll och behandling, men menade att allt inte kan göras på en gång. Fanny Klang sa att hon känner skräck inför framtiden. Hon tyckte att Tidö-avtalet ska slopas och att alla projekt för längre straff ska avslutas. Hon vände sig sedan direkt till Kumlaanstaltens chef:

– Du pratar om hur det borde vara i Kriminalvården, där är vi nog ganska överens, men fråga din personal om de känner igen sig i detta. Jag talar om hur det fungerar i praktiken.

Text och foto: Hans P A Karlsson

Böcker som nämns:

Familjen – Johanna Bäckström-Lerneby, Bokförlaget Mondial, 2020

Tills alla dör – Diamant Salihu, Bokförlaget Mondial, 2021

När ingen lyssnar – Diamant Salihu, Bokförlaget Mondial, 2023

Maffiapakten – Lasse Wierup, Bokförlaget Forum, 2024

Sluten anstalt – Fanny Klang, Ordfront, 2024

Från Kongo till Kumla – Jacques Mwepu, Bokförlaget Mondial,
2024